

Юрій Дзюрах

асистент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID ID 0000-0001-7131-7468

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

У ході дослідження визначено особливості зміни обсягу інвестицій у сільському господарстві, в тому числі питомих показників інвестування у розрахунку на одне сільськогосподарське підприємство та одиницю населення України. Проаналізовано частку інвестицій у сільському господарстві по відношенню до ВВП України та валових інвестицій в економіці. Здійснено дослідження впливу факторів на обсяги інвестицій у сільське господарство за рядом показників, що виражають інструменти державного регулювання.

Ключові слова: інвестиції, сільське господарство, державне регулювання, прями іноземні інвестиції.

Yurij Dziurakh

Assistant lecturer of Administrative and Financial Management Department
of Lviv Polytechnic National University

FEATURES OF THE STATE REGULATION OF INVESTMENTS IN THE AGRICULTURAL HOLDING OF UKRAINE

The features of changes in the volume of investments in agriculture, including specific indicators of investment per one agricultural enterprise and unit of the population of Ukraine, are determined. It has been established that the flow of the investment process in agriculture has a certain synergistic effect.

The share of investments in agriculture in relation to Ukraine's GDP and gross investment in the economy are analyzed. The dynamics of the indicators of the share of investments in GDP and gross investment in the Ukrainian economy indicates a certain tendency towards its gradual growth during 2015-2017.

The study of the influence of a number of factors on the volume of investments in agriculture is carried out on a number of indicators expressing the instruments of state regulation.

The strengths of state regulation of investment processes in agriculture is to stimulate farmers to export their products, which contributes to the simultaneous inflow of investments in the agricultural sector.

The weak sides are the lack of a well-balanced long-term policy of industrial development, which transforms Ukraine into an agrarian and raw material state. The deficit of the balance of payments is overlapped in recent years due to the export of agricultural raw materials with low added value.

In the global food market, a shortage of high-quality products is constantly growing, Ukraine has all the prospects of becoming a developed agro-industrial country in terms of stimulating investments in processing agricultural raw materials. The need to attract foreign investment is obvious.

Direct foreign investment in the agricultural sector is responsive enough to change the economic situation and the political situation in Ukraine, and therefore agriculture is in large measure in need of economic stabilization and a well-balanced policy of state regulation.

Key words: investment, agriculture, state regulation, foreign direct investment.

Постановка
проблеми

Сільське господарство є специфічною сферою економіки, яка розвивається за власними законами. Незважаючи на те, що сільське господарство знаходиться в межах впливу загальної кон'юнктури ринку товарів та послуг, все ж йому притаманні певні закономірності розвитку, що продиктовані впливом ряду історико-культурних, природно-кліматичних, інфраструктурних, трудових та інших чинників. У зв'язку з цим сфера державного регулювання інвестиційних процесів набуває певних особливостей, що формуються залежно від специфіки розвитку сільськогосподарського сектора в різних країнах та економічних регіонах. Україна не є виключенням, а тому дослідження особливостей державного регулю-

вання інвестицій у сільському господарстві має здійснюватися невіддільно від аналізу основних передумов та чинників впливу на формування сільськогосподарського сектора економіки.

Аналіз
останніх
досліджень
і публікацій

Теоретичні та практичні аспекти дослідження особливостей державного регулювання інвестиційних процесів розкрито у працях багатьох науковців, серед яких варто виділити таких: О. С. Папка, Р. А. Клим [6], Н. В. Почерніна [5], С. М. Ткач [7], Д. Ф. Дуков [3], С. П. Ковальчук [4], О. В. Федорчак [8], та ін..

Разом з тим, результати проведених наукових досліджень дали змогу дійти висновку про недостатнє

© Дзюрах Ю. М., 2019.

висвітлення особливостей державного регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві, зокрема факторів впливу інструментів державного регулювання на обсяги інвестування в агросектор України.

Мета

Метою статті є дослідження особливостей державного регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві, впливу факторів державного регулювання на обсяги інвестицій у сільське господарство за показниками видатків державного бюджету на підтримку органів державного регулювання агросектору, обсягів державного бюджету на фінансову допомогу аграріям, обсягів відшкодування ПДВ аграріям при експорті, обсягів державних закупівель у сільськогосподарських підприємств.

Вклад основного матеріалу

Дослідження особливостей державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України здійснювалося з використанням інформаційного забезпечення, яке сформоване на основі відкритих статистичних даних Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. Методологічною основою проведення дослідження були методи економіко-статистичного аналізу.

Вихідні критерії, що використані в процесі дослідження особливостей державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України, наведено в табл. 1.

Варто відмітити, що питомі показники інвестування у сільськогосподарський сектор мали поступову тенденцію до зростання упродовж 2010-2014 рр. Валові інвестиції у розрахунку на 1-не підприємство сільського господарства у 2010 році становили 0,041 млн. дол., а у розрахунку на 1-го громадянина України – 0,045 тис. дол. У 2013 році наведені показники становили 0,060 млн. дол. та 0,066 тис. дол. (рис. 1).

Розрахунок показників питомих інвестицій здійснювався у валютному еквіваленті. З цією метою було знайдено суму між обсягом капітальних інвестицій (переведених у валюту за середньорічним курсом НБУ) та обсягом прямих іноземних інвестицій. При цьому також варто звернути увагу на узагальнену динаміку показника валових інвестицій (капітальних та прямих іноземних інвестицій), виражених у валюті (рис. 2).

Також варто відмітити, що зростання валових інвестицій у сільське господарство склало за період з 2010 по 2013 рік 33,7%, а у 2013-2014 рр. приріст інвестицій склав 2,4% (рис. 2).

У 2014-2015 роках можна було спостерігати скорочення питомих показників інвестування у сільськогосподарський сектор. У 2014 році падіння питомих інвестицій у розрахунку на 1-не підприємство агросектору склало 21,3%, а у 2015 році – 22,2%. Скорочення інвестицій було пов'язане з виведенням капіталу з України у період розгортання економічної кризи. Упродовж 2016-2017 рр. намітилася зворотна тенден-

Таблиця 1

Критерії, що використані в процесі дослідження особливостей державного регулювання інвестицій у сільському господарстві України

№	Назва критерію (показника)	Характеристика критерію
1	Кількість сільськогосподарських підприємств	Визначає загальні передумови для інвестування у сільське господарство
2	Інвестиції у сільське господарство в розрахунку на 1-не підприємство, одиницю населення	Визначає рівень привабливості сільського господарства для інвесторів. Є безпосереднім показником, що виражає результати державної інвестиційної політики в сільськогосподарському секторі
3	Частка інвестицій у сільське господарство в загальній структурі обсягів інвестування, ВВП	
4	Обсяги державної фінансової допомоги сільськогосподарським підприємствам	
5	Відшкодування ПДВ підприємствам сільського господарства при експорті	
6	Державні закупівлі продовольчої сировини у сільськогосподарського сектору	

Обсяги інвестицій сільськогосподарських підприємств у розрахунку на 1-не підприємство та на 1-го жителя України наведено на рис. 1.

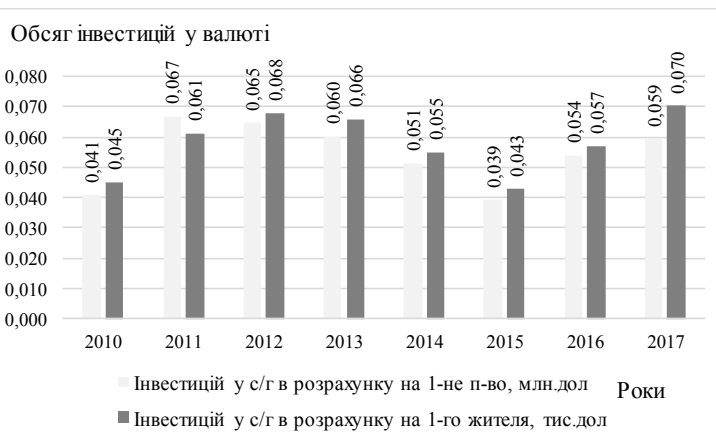

Рис. 1. Динаміка обсягу питомих інвестицій у сільському господарстві по відношенню до кількості підприємств та чисельності населення України (2010-2017 рр.)
Джерело: побудовано автором за даними [2]

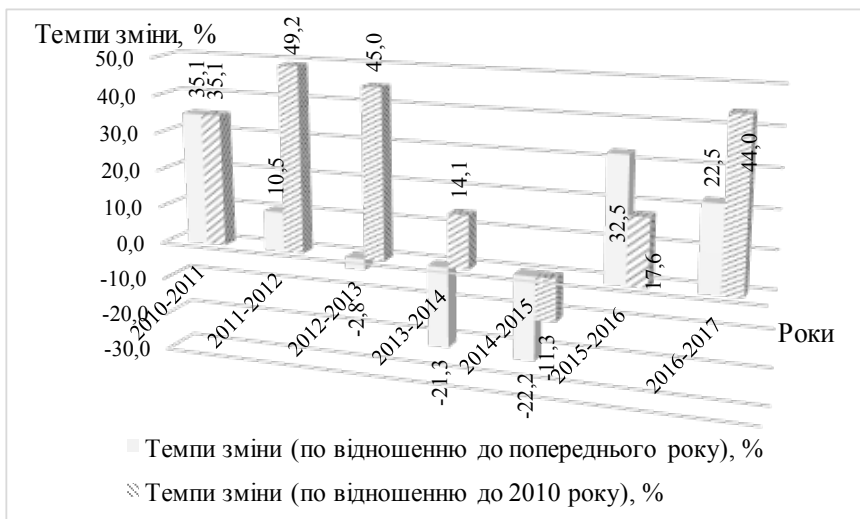

Рис. 2. Динаміка обсягу питомих інвестицій у сільському господарстві по відношенню до кількості підприємств та чисельності населення України (2010-2017 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними [2]

ція. За 2014-2015 роки іноземні інвестори вивели з сільськогосподарського сектору України близько 250 млн. дол. інвестицій. Ще близько 253 млн. дол. було виведено вітчизняними компаніями в офшори, про що свідчить динаміка статистичних показників (рис. 1-2).

Інвестиції у сільське господарство впливають на обсяги формування ВВП. При цьому вплив інвестиційного процесу у сільському господарстві може мати певний синергетичний ефект. Адже інвестиції належать до валового накопичення капіталу, що є однією зі складових ВВП. Розглянемо динаміку частки інвестицій у сільському господарстві в складі ВВП та у складі сукупних інвестицій в економіці України (рис. 3).

Характеризуючи динаміку показників частки інвестицій у ВВП та валових інвести-

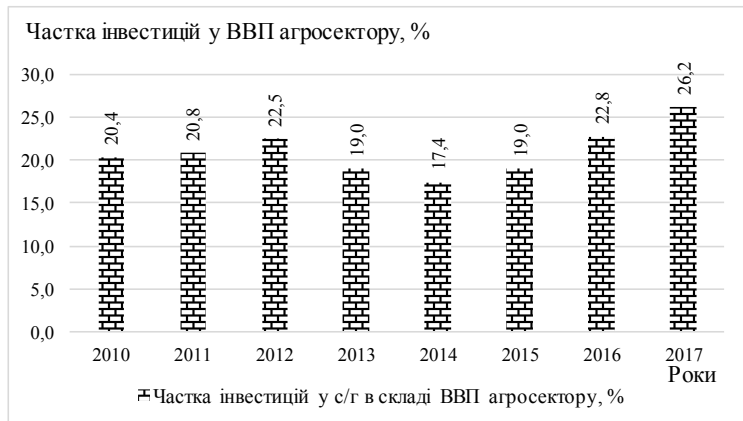

Рис. 4. Частка інвестицій у сільському господарстві по відношенню до ВВП агросектору (2010-2017 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними [2]

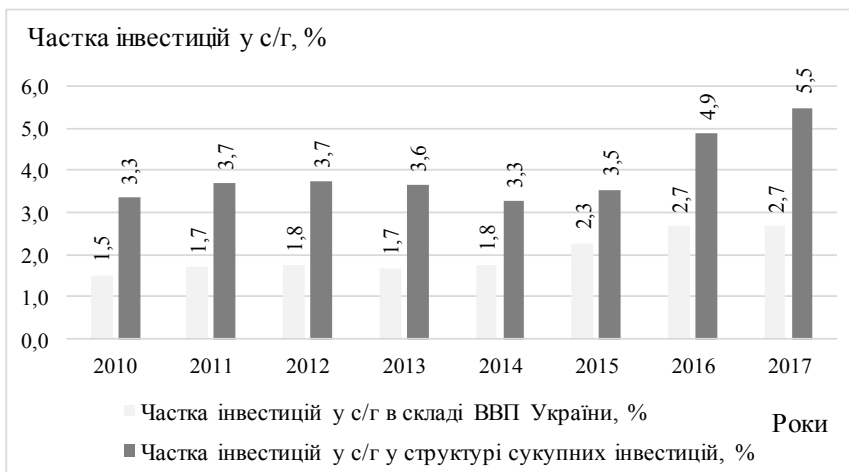

Рис. 3. Частка інвестицій у сільському господарстві по відношенню до ВВП України та валових інвестицій в економіці (2010-2017 рр.)

Джерело: побудовано автором за даними [2]

ціях в економіці України, варто відмітити про наявність певної тенденції до його поступового зростання у 2015-2017 рр. Так, якщо у 2010 році інвестиції у сільському господарстві склали 1,5% по відношенню до ВВП та 3,3% по відношенню до валових інвестицій, то у 2015 році дані показники становили відповідно 2,3% та 3,5%. У 2017 році ці показники склали 2,7% та 5,5%. Тобто, можемо спостерігати зростання ролі інвестування у сільське господарство у формуванні економічного потенціалу розвитку України. Також наведена тенденція підтверджується в ще більшій мірі, якщо розглянути співвідношення інвестицій у сільському господарстві та ВВП, сформованому в агросекторі (рис. 4).

Як можна бачити з рис. 4, частка інвестицій у ВВП, сформованому в агросекторі, суттєво зросла за період з 2015 по 2017 роки. Наявна тенденція може пояснюватися тим, що після економічної кризи Україна стала в більшій мірі експортувати на світові ринки агросировину, зменшивши частку продукції з високою доданою вартістю. Тому інвестиційна привабливість сільського господарства в нових економічних умовах стала значно вищою, порівняно з іншими секторами економіки. Натомість, багато промислових машинобудівних та металургійних підприємств скоротили свої обсяги експорту в період з 2014-

го по 2016-й роки, а сільське господарство, навпаки, їх розширило. Наведена ситуація може вважатися позитивною, але за умови, якщо її розглядати з позиції розвитку лише агросектору. Якщо ж поглянути на наведену динаміку через призму ефективності державної економічної політики в цілому, то можна помітити ряд ризиків, які загрожують перетворити Україну на сировинну державу. Динаміку показників співвідношення експорту у промисловому та сільськогосподарському секторах економіки наведено на рис. 5.

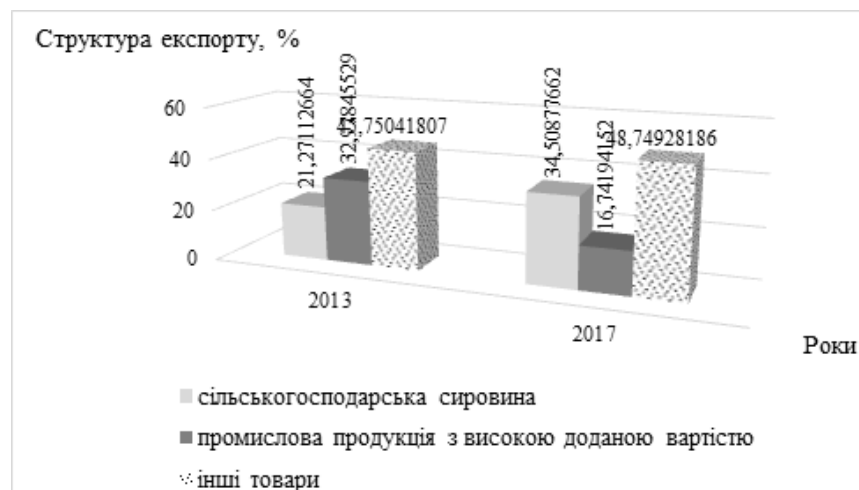

Рис. 5. Зміна структури експорту України за 2013-2017 рр., %
Джерело: побудовано автором за даними [1, 2]

Як видно з рис. 5, у 2013 році на сільськогосподарську сировину в структурі експорту припадало 21,3 % в загальних обсягах продажу продукції підприємствами України за кордон, а у 2017 році – 24,5 %. Стосовно промислової продукції з високою доданою вартістю, то можна спостерігати зворотну тенденцію – у 2013 році її експорт складав 33,0 %, а у 2017 році – усього 16,7 %.

Таким чином, роблячи підсумок відносно державного регулювання інвестиційних процесів в сільському господарстві, можна виокремити певні сильні та слабкі їх сторони:

- до сильних сторін можна віднести стимулювання аграріїв до експорту своєї продукції, що сприяє одночасно притоку інвестицій у сільськогосподарську галузь;
- слабкою стороною є відсутність

виваженої довгострокової політики промислового розвитку, що перетворює Україну на аграрно-сировинну державу. Дефіцит платіжного балансу перебивається в останні роки (2015-2017 рр.) за рахунок експорту агросировини з низькою доданою вартістю. Водночас така ситуація створює певну наукову проблематику та передумови для удосконалення політики державного регулюванні інвестицій в напрямку розвитку агро-виробництв з високою доданою вартістю. Важливу роль у цьому може відіграти формування виробництва замкнутого циклу з багатостадійними процесами пе-

реробки сировини. Враховуючи те, що на світовому ринку продовольства постійно зростає дефіцит якісної продукції, України має тут всі перспективи стати розвинутою аграрно-промисловою країною за умов стимулювання інвестицій у переробку сільськогосподарської сировини.

Враховуючи вище сказане, важливо проаналізувати рівень зацікавленості іноземних інвесторів до вітчизняної сільськогосподарської галузі. З цією метою проаналізовано показники прямих іноземних інвестицій у сільське господарство у порівнянні з обсягами прямих іноземних інвестицій в економіку України в цілому (табл. 2.).

Прямі іноземні інвестиції у сільське господарство у 2017 році становили 586 млн. дол., що на 12,4 % менше порівняно з показником 2010-го року. За період 2016-2017 рр. прямі іноземні інвестиції у сільське господарство зросли на 16,7 %. У той же час обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2017 році скоротився порівняно з 2010-м роком на 3,8 %, а порівняно з 2016-м роком – збільшився на 3,8 %. Таким чином, може-

Таблиця 2

Динаміка прямих іноземних інвестицій у сільське господарство у порівнянні з обсягами прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2010-2017 рр.

Роки	Прямі іноземні інвестиції в економіку України, млн. дол.			Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, млн. дол.		
	Обсяг, млн. дол.	Темп приросту до 2010 року, %	Темп приросту до попереднього року, %	Обсяг, млн. дол.	Темп приросту до 2010 року, %	Темп приросту до попереднього року, %
2010	38993	-	-	669	-	-
2011	45370	16,4	16,4	720	7,5	7,5
2012	48198	23,6	6,2	725	8,4	0,8
2013	51705	32,6	7,3	718	7,3	-1,0
2014	53704	37,7	3,9	777	16,1	8,2
2015	40725	4,4	-24,2	617	-7,8	-20,6
2016	36155	-7,3	-11,2	502	-25,0	-18,6
2017	37514	-3,8	3,8	586	-12,4	16,7

Джерело: побудовано автором за даними [2]

мо бачити, що темпи динаміки прямих іноземних інвестицій у сільське господарство є більш різкими порівняно з аналогічним показником по економіці в цілому.

Це може свідчити про те, що прямі іноземні інвестиції в агросектор досить еластично реагують на зміну економічної кон'юнктури та політичної ситуації в Україні, а тому сільське господарство в значній мірі потребує економічної стабілізації та виваженої політики державного регулювання.

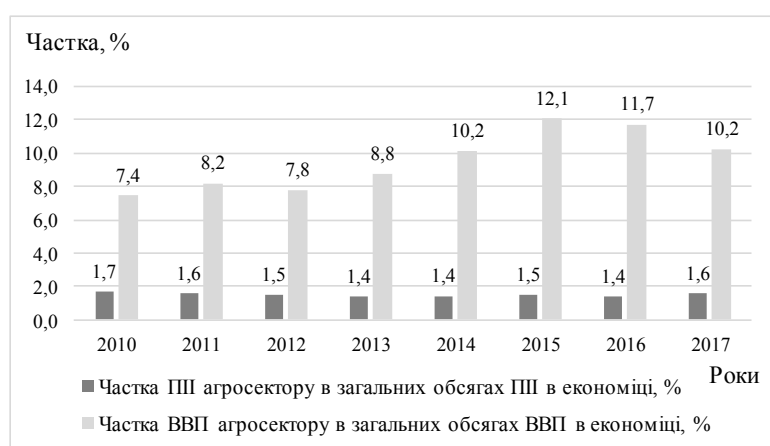

Рис. 6. Порівняльна динаміка частки прямих іноземних інвестицій та ВВП у сільському господарстві за 2010-2017 рр., %
Джерело: побудовано автором за даними [2]

Дані рис.6 дають можливість побачити, що частка прямих іноземних інвестицій у сільське господарство упродовж останніх 8 років була майже незмінною і становила 1,4-1,6 %. Тобто, статистичні дані підтверджують той факт, що іноземний капітал не змінював структуру своїх пріоритетів на користь агросектору – у довгостроковій перспективі сільському господарству України не вдавалося здійснити ривок у залученні іноземного інвестування по відношенню до інших галузей. Порівнюючи частку ВВП агросектору у загальнонаціональному ВВП з показником частки ПІІ агросектору в загальних обсягах іноземного інвестування в Україну, можна дійти висновку про те, що сільськогосподарська галузь не виправдало залишається поза увагою іноземних інвесторів. Так, якщо з 2010 по 2017 роки частка ВВП, виробленого агропідприємствами, у загальнодержавному ВВП зростає з 7,4 % до 10,2 %, то частка залучених іноземних інвестицій особливо не змінювалася. Наведена ситуація свідчить про наявність суттєвих недоліків у політиці державного регулювання структури економіки.

Причиною може також бути відсутність законодавчого поля, яке б могло регулювати ринок землі в Україні, захищати права іноземних інвесторів, гарантувати інвесторам можливість повернення вкладеного капіталу. Державна фінансова підтримка агросектору сама по собі (за відсутності впливу інших факторів) є інструментом державного регулювання, який позитивно впливає на обсяги інвестицій в сільському господарстві.

Висновки

Отже, на підставі отриманих результатів дослідження особливостей державного регулювання інвестицій у сільському господарстві, можна зробити такі висновки:

- скорочення інвестицій було пов'язане з виведенням капіталу з України у період розгортання економічної кризи. Упродовж 2016-2017 рр. намітилася зворотна тенденція, яка може пояснюватися тим, що після економічної кризи Україна стала в більшій мірі експортувати на світові ринки агросировину, зменшивши частку продукції з високою доданою вартістю. Тому інвестиційна привабливість сільського господарства в нових економічних умовах стала значно вищою, порівняно з іншими секторами економіки;

- слабкою стороною державного регулювання інвестицій в сільському господарстві є відсутність виваженої довгострокової політики економічного розвитку, що перетворює Україну на аграрно-сировинну державу. Дефіцит платіжного балансу перебивається в останні роки (2015-2017 рр.) за рахунок експорту агросировини з низькою доданою вартістю. Враховуючи те, що на світовому ринку продовольства постійно зростає дефіцит якісної продукції, Україна має тут всі перспективи стати розвинутою аграрно-промисловою країною за умов стимулювання інвестицій у переробку сільськогосподарської сировини.

Державна політика відшкодування ПДВ та державних закупівель у 2010-2017 роки нівелювала позитивний вплив державних фінансових допомог. На основі цього можна зробити припущення про недостатню ефективність використання наведених інструментів державного регулювання інвестицій в сільському господарстві. У свою чергу здійснення державних закупівель у аграріїв поряд з використанням інших інструментів державного регулювання інвестицій у сільському господарстві, не має суттєвих позитивних наслідків.

Література.

1. Дані Державної казначейської служби України. URL: www.treasure.gov.ua.
2. Дані Державної служби статистики України URL: www.ukrstat.gov.ua.
3. Дуков Д. Ф. Напрями удосконалення комплексного механізму державного управління інвестиціями в регіональний розвиток. Автореф. дис. ... канд. держ. упр. Одеса, 2017. 21 с.
4. Ковальчук С. П. Організаційно-економічні механізми залучення інвестицій на регіональному рівні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, 2014. № 5. С. 188–192.
5. Почерніна Н. В. Інституційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. *Зб. наук. праць Таврійського держ. агротехнол. ун-ту. Сер. «Економічні науки»*. 2013. № 1(3). С. 192–199
6. Папка О. С., Клим Р. А. Засади формування інституційного середовища інвестиційної діяльності в Україні. *Наук. вісн. Нац. лісотехн. ун-ту України. Сер. «Економічна»*. 2015. № 25.7. С. 251–254
7. Ткач С. М. Управління ризиками інвестиційної діяльності в регіоні: теоретичні основи та прикладні аспекти: монографія. Львів: ДУ Ін-т регіон. дослідж. НАН України, 2015. 234 с.
8. Федорчак О. В. Державне управління інвестиційною діяльністю на регіональному рівні в Україні: проблеми та напрями вдосконалення. *Актуальні проблеми державного регулювання: зб. наук. праць*. 2017. №2. С. 102–107.